

condite
Centrum voor de Arbeidsmarkt

Doorwerken met een chronische aandoening en het managen van verwachtingen?

drs. Jan D. Verhoeven
Psycholoog NIP en fysio- manueel therapeut

condite
Centrum voor de Arbeidsmarkt

Chronische aandoeningen in de beroepsbevolking

Verwachtingseffect

Positief   Negatief

Verwachtingseffect en chronische aandoeningen

Verwachtingseffect, wat doen we daarmee?

condite
Centrum voor de Arbeidsmarkt

Verwachting	Effect
Verwachting van succes	Verhoogde motivatie
Verwachting van mislukking	Verhoogde angst
Verwachting van ondersteuning	Verhoogde zelfvertrouwen
Verwachting van afwijzing	Verhoogde zelftwijfel
Verwachting van samenwerking	Verhoogde teamspirit
Verwachting van concurrentievervalsing	Verhoogde competitiviteit
Verwachting van eer	Verhoogde zelfrespect
Verwachting van respect	Verhoogde waardering
Verwachting van erkenning	Verhoogde zelfwaardering
Verwachting van waardering	Verhoogde zelfvertrouwen
Verwachting van afwijzing	Verhoogde zelftwijfel
Verwachting van samenwerking	Verhoogde teamspirit
Verwachting van concurrentievervalsing	Verhoogde competitiviteit
Verwachting van eer	Verhoogde zelfrespect
Verwachting van respect	Verhoogde waardering
Verwachting van erkenning	Verhoogde zelfwaardering
Verwachting van waardering	Verhoogde zelfvertrouwen

condite
Centrum voor de Arbeidsmarkt

Chronische aandoeningen in de beroepsbevolking

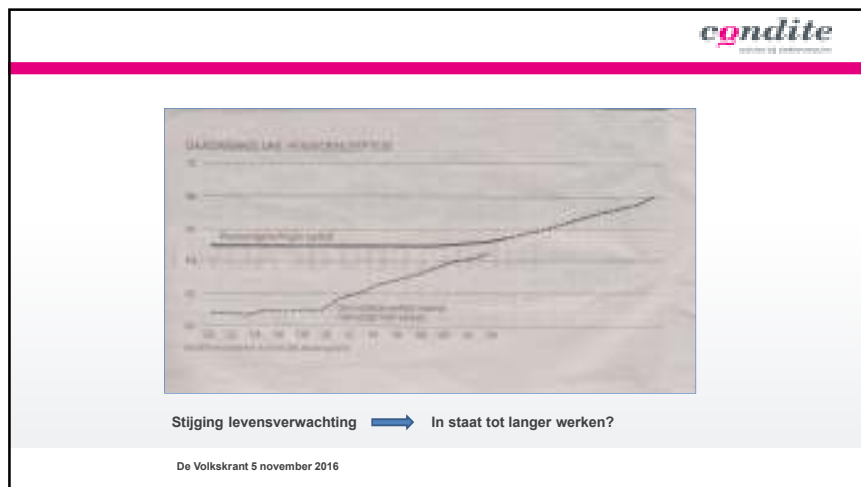
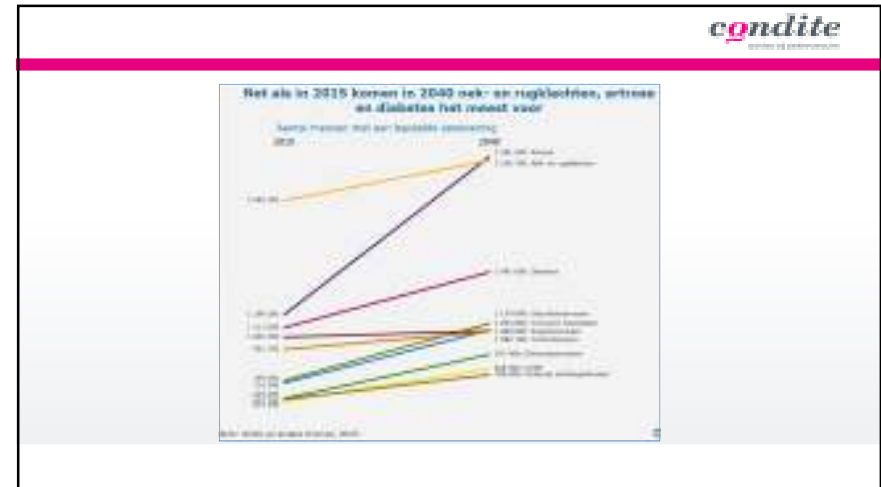
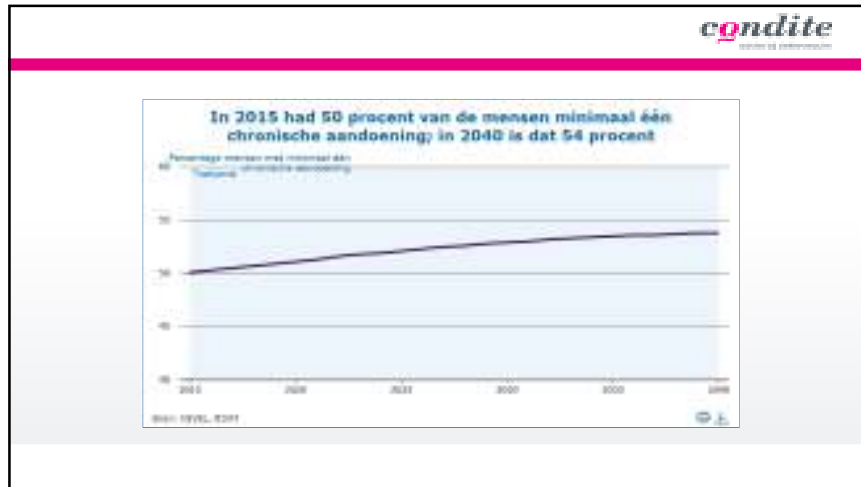
Verwachtingseffect

Positief   Negatief

Verwachtingseffect en chronische aandoeningen

Verwachtingseffect, wat doen we daarmee?

condite
CENTRUM VOOR INFORMATIE

Chronische aandoeningen zoals lage ruggpijn, migraine, depressie, sarcoidose, reumatoïde artritis hebben als gemeenschappelijke factor dat deze aandoeningen de meeste impact hebben in de leeftijdsfase dat de hoogste arbeidsproductiviteit wordt verwacht

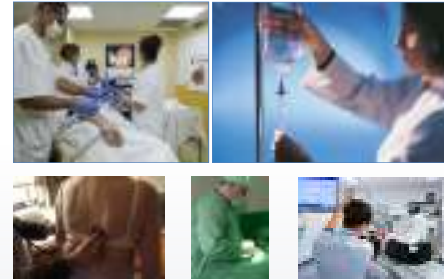
Busse, R.; Blümel, M.; Scheller-Kreinsen, D.; Zentner, A. Tackling Chronic Disease in Europe: Strategies, Interventions and Challenges; World Health Organization on Behalf of the European Observatory on Health Systems and Policies: Geneva, Switzerland, 2010.

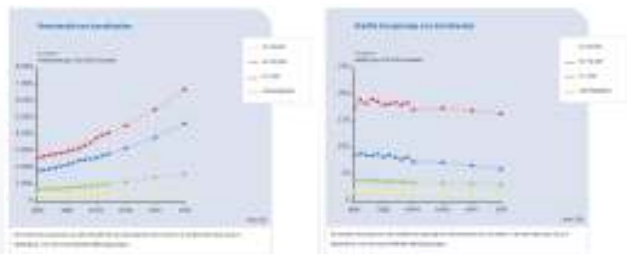
Niet eerder was (wereldwijd) het aandeel oudere werknemers zo hoog

Niet eerdere was in de actieve beroepsbevolking het aandeel werknemers met of na de behandeling van een aandoening zo hoog

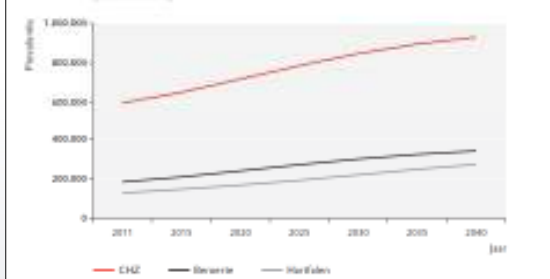
Fisher GG, Chaffee DS, Tetric LE, Davalos DB, Potter GG. Cognitive Functioning, Aging, and Work: A Review and Recommendations for Research and Practice. J Occup Health Psychol. 2017 Mar 30.

Curatieve sector: behandelen van ziektes en ziekteverschijnselen

Figuur 3.1 Toename in aantal patiënten met chronische hartziekten (CHZ) met behuure en leeftijd in de periode 2011-2040: degressie en verspreiding voor de Nederlandse bevolking (basisgegevens)

Figuur 3.4 Trend in voor bevolkingsgroep gecorrigeerd sterftecijfer (per 100.000 van de gemiddelde bevolking) voor hart- en vaatziekten (HVZ) en kanker in Nederland, naar geslacht, jaar van standaardisatie in 2016
Bron: CBS

Werknemers met een chronische aandoening verlaten eerder het arbeidsproces, ook door werkloosheid.

Al in een vroege fase is te voorspellen welke werknemers een hoog risico hebben op uitval door een chronische ziekte. Er moeten interventies ontwikkeld worden, om deze werknemers voor het arbeidsproces te behouden.

de Boer AGEM, Geuskens GA, Bültmann U, Boot CRL, Wind H, Koppen LLJ, Frings-Dresen MHW. Employment status transitions in employees with and without chronic disease in the Netherlands. Int J Public Health. 2018 Jul;63(6):713-722.

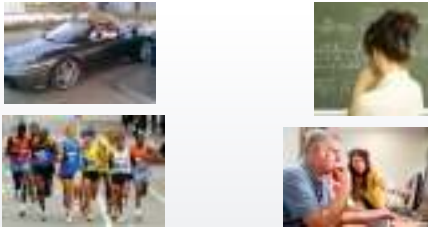

Stigmatisering/stereotypering is erger dan de chronische aandoening zelf.

Begeleiders moeten hun bewustzijn en kennis omtrent stereotypering versterken, om de bedreiging hiervan op de arbeidsparticipatie het hoofd te bieden.

McGonagle AK, Barnes-Farrell JL. Chronic illness in the workplace: stigma, identity threat and strain. Stress Health. 2014 Oct;30(4):310-21.

Een **stereotype** is een generaliserend en eenzijdig beeld van een groep mensen, dat vaak niet (volledig) overeenkomt met de werkelijkheid. Het is vaak een vooroordeel of negatief denkbeeld

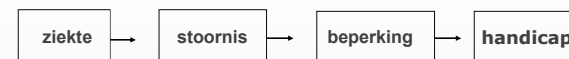
Het verschil tussen de patiënt en de gezonde wordt niet alleen bepaald door de effecten van een ziekte, maar met name ook door de psychische componenten die zijn opgeroepen door de sociale rol en de bewustwording om patiënt te zijn. Dit kan leiden tot een systematische overschatting van de actuele effecten en met name de (blijvende) beperkingen uitgelokt door de aandoening in kwestie

Schwarz KA, Pfister R, Büchel C. The being a patient effect: negative expectations based on group labeling and corresponding treatment affect patient performance. Psychol Health Med. 2018 Jan;23(1):99-105.

Werkhervatting na uitval vanwege een chronische ziekte, is het einde van een proces

Model ziektegevolgen

condite
Centrum voor de Zorg

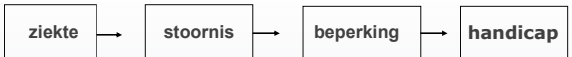
Curatieve sector: behandelen van ziektes en ziekteverschijnselen

condite
Centrum voor de Zorg

condite
Centrum voor de Zorg

Model ziektegevolgen


```

graph LR
    A[ziekte] --> B[stoornis]
    B --> C[beperking]
    C --> D[handicap]
  
```

condite
Centrum voor de Zorg

Werkhervatting na uitval vanwege een chronische ziekte, is het einde van een proces

Het denkbeeld een taak al dan niet te kunnen uitvoeren, is een belangrijke voorspeller van gedrag

Chronische aandoeningen in de beroepsbevolking

Verwachtingseffect

Positief Negatief

Verwachtingseffect en chronische aandoeningen

Verwachtingseffect, wat doen we daarmee?

Outcome	Effect size	95% CI
Functional capacity	0.15	0.08 - 0.22
Productivity	0.12	0.05 - 0.19
Quality of life	0.10	0.03 - 0.17
Healthcare costs	0.08	0.01 - 0.15
Sick leave	0.07	0.00 - 0.14
Work absence	0.06	-0.01 - 0.13
Healthcare utilization	0.05	-0.02 - 0.12
Healthcare utilization (per patient)	0.04	-0.03 - 0.11
Healthcare utilization (per patient per year)	0.03	-0.04 - 0.10
Healthcare utilization (per patient per year per patient)	0.02	-0.05 - 0.09
Healthcare utilization (per patient per year per patient per year)	0.01	-0.06 - 0.07

Soer R, de Vries HJ, Brouwer S, Groothoff JW, Geertzen JH, Reneman MF. Do workers with chronic nonspecific musculoskeletal pain, with and without sick leave, have lower functional capacity compared with healthy workers? Arch Phys Med Rehabil. 2012 Dec;93(12):2216-22.

Outcome	Effect size	95% CI
Functional capacity	0.15	0.08 - 0.22
Productivity	0.12	0.05 - 0.19
Quality of life	0.10	0.03 - 0.17
Healthcare costs	0.08	0.01 - 0.15
Sick leave	0.07	0.00 - 0.14
Work absence	0.06	-0.01 - 0.13
Healthcare utilization	0.05	-0.02 - 0.12
Healthcare utilization (per patient)	0.04	-0.03 - 0.11
Healthcare utilization (per patient per year)	0.03	-0.04 - 0.10
Healthcare utilization (per patient per year per patient)	0.02	-0.05 - 0.07
Healthcare utilization (per patient per year per patient per year)	0.01	-0.06 - 0.07

Het denkbeeld een taak al dan niet te kunnen uitvoeren, is een belangrijke voorspeller van gedrag

Soer R, de Vries HJ, Brouwer S, Groothoff JW, Geertzen JH, Reneman MF. Do workers with chronic nonspecific musculoskeletal pain, with and without sick leave, have lower functional capacity compared with healthy workers? Arch Phys Med Rehabil. 2012 Dec;93(12):2216-22.

condite
CENTRUM VOOR DE ERKENNING VAN

Het denkbeeld een taak al dan niet te kunnen uitvoeren, is een belangrijke voorspeller van gedrag

Nijs J, Meeus M, Heins M, Knoop H, Moorkens G, Bleijenberg G. Kinesophobia, catastrophizing and anticipated symptoms before stair climbing in chronic fatigue syndrome: an experimental study. *Disabil Rehabil.* 2012;34(15):1299-305.

condite
CENTRUM VOOR DE ERKENNING VAN

Relationship between self-reported disability and functional capacity in patients with Whiplash Associated Disorder

Peters van der Meer T, Biddel F, Bovenman J, Verhaar H, Juk van der Pol J

Whiplash Injury - 07 September 2012
© Springer Nature/Elsevier/Blackwell/John Wiley & Sons

condite
CENTRUM VOOR DE ERKENNING VAN

Aantasting van de hersenstructuren bij het Korsakoff's syndroom die ertoe leidt dat hersenfuncties verstoord zijn, leidt niet alleen tot een verkeerde inschatting van het drankgebruik. Vooral ook de cognitieve beperkingen worden onderschat, ofwel de capaciteiten worden ernstig overschat.

Walvoort SJ, van der Heijden PT, Wester AJ, Kessels RP, Egger JI. Self-awareness of cognitive dysfunction: Self-reported complaints and cognitive performance in patients with alcohol-induced mild or major neurocognitive disorder. *Psychiatry Res.* 2016 Nov 30;245:291-296.

condite
CENTRUM VOOR DE ERKENNING VAN

Schmidt EA, Schrauf M, Simon M, Fritzsche M, Buchner A, Kincses WE. Drivers' misjudgement of vigilance state during prolonged monotonous daytime driving. *Accid Anal Prev.* 2009 Sep;41(5):1087-93.

Weerspiegelt ons dagelijks functioneren
onze maximale belastbaarheid?

Weerspiegelt ons dagelijks functioneren
onze maximale belastbaarheid?

Werkhervatting na uitval vanwege een chronische
ziekte, dient niet het einde van een proces te zijn.
Het vormt de volgende stap in herstel en van het
hervatten van het normale leven

De mogelijkheid weer te kunnen werken,
symboliseert niet meer ziek te zijn

Werkhervatting na uitval vanwege
een chronische ziekte, is het ~~uiteinde~~
van een proces **begin**

condite
CENTRUM VOOR DE OEFENINGEN

condite
CENTRUM VOOR DE OEFENINGEN

Stigmatisering/stereotypering is erger dan de chronische aandoening zelf.

Begeleiders moeten hun bewustzijn en kennis omtrent stereotypering versterken, om de bedreiging hiervan op de arbeidsparticipatie het hoofd te bieden.

McGonagle AK, Barnes-Farrell JL. Chronic illness in the workplace: stigma, identity threat and strain. Stress Health. 2014 Oct;30(4):310-21.

condite
CENTRUM VOOR DE OEFENINGEN

Hoe oud voelt u zich?

condite
CENTRUM VOOR DE OEFENINGEN

Kalender leeftijd

Biologische leeftijd

Subjectieve leeftijd

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

Kalender leeftijd

Biologische leeftijd

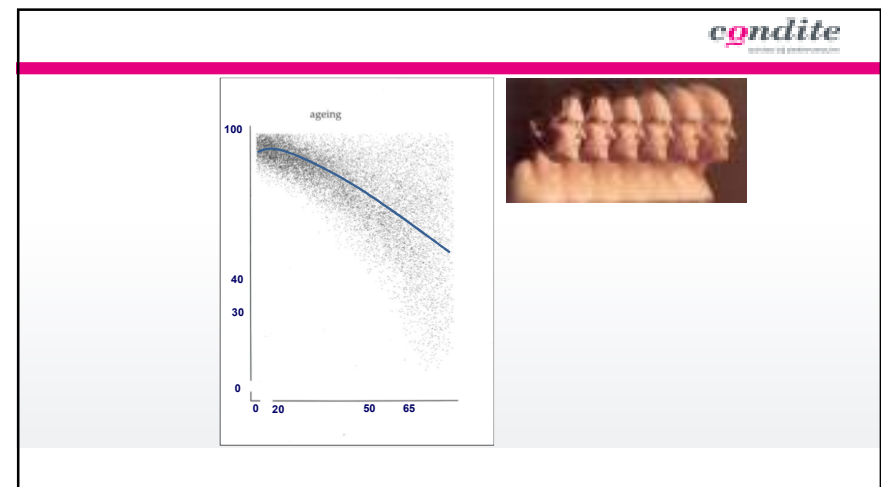
Subjectieve leeftijd

The diagram shows a central figure with three arrows pointing to different age metrics: 'Kalender leeftijd' (Calendar age), 'Biologische leeftijd' (Biological age), and 'Subjectieve leeftijd' (Subjective age). The biological age is shown to be younger than the calendar age, and the subjective age is shown to be even younger than the biological age.

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

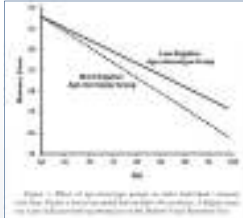
**Je jonger voelen dan je biologische leeftijd,
vormt een beschermende factor tegen leeftijd
gerelateerd cognitief verval**

Stephan Y, Caudroit J, Jaconelli A, Terracciano A. Subjective age and cognitive functioning: a 10-year prospective study. *Am J Geriatr Psychiatry*. 2014 Nov;22(11):1150-7.

condite
centrum voor onderzoek

Levy BR, Zonderman AB, Slade MD, Ferrucci L. Memory shaped by age stereotypes over time. J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci. 2012 Jul;67(4):432-6.

condite
centrum voor onderzoek

Screening MCI

A. U neemt deel aan testen, waaraan zowel jongere als oudere volwassenen deelnemen 40%

B. U neemt deel aan testen, waaraan zowel jongere als oudere volwassenen deelnemen. Van deze test is bekend dat leeftijd geen rol speelt 10%

Mazerolle M, Régner I, Barber SJ, Paccalin M, Miazola AC, Huguet P, Rigalleau F. Negative Aging Stereotypes Impair Performance on Brief Cognitive Tests Used to Screen for Predementia. J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci. 2017 Oct 1;72(6):932-936.

condite
centrum voor onderzoek

---

actieve versus passieve veroudering

Dajak L, Mastilica M, Orešković S, Vuletić G. Health-related Quality of Life and Mental Health in the Process of Active and Passive Ageing. Psychiatr Danub. 2016 Dec;28(4):404-408.

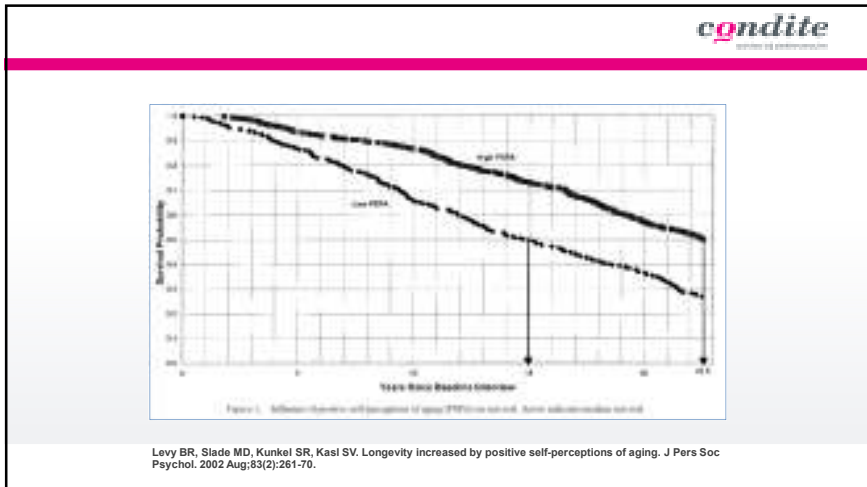
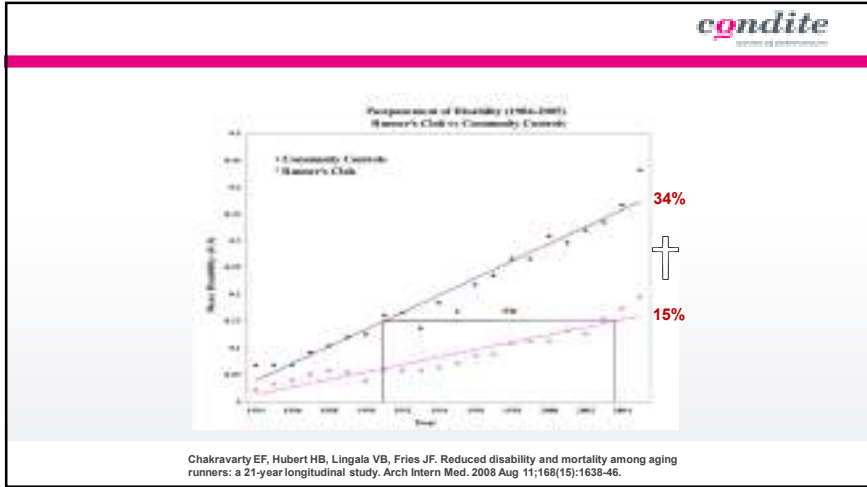
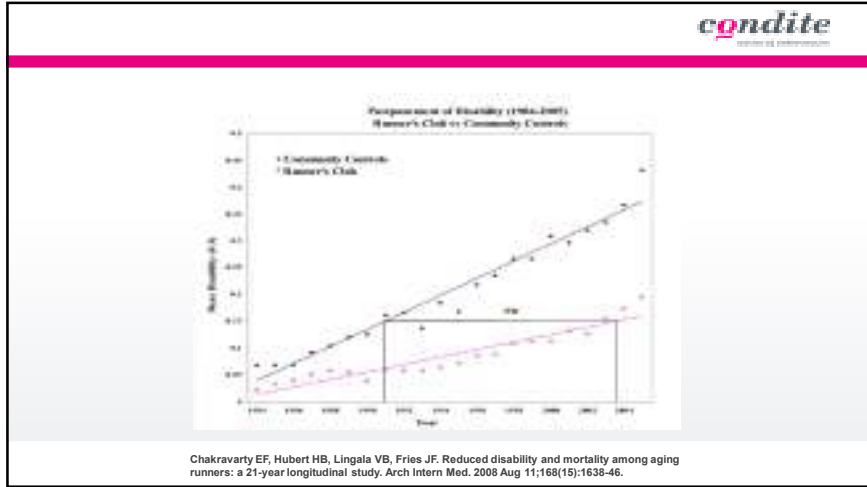
condite
centrum voor onderzoek

---

actieve versus passieve veroudering

Dajak L, Mastilica M, Orešković S, Vuletić G. Health-related Quality of Life and Mental Health in the Process of Active and Passive Ageing. Psychiatr Danub. 2016 Dec;28(4):404-408.

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

Subjective Age and Mortality in Three Longitudinal Samples.
Stephan, Yanrick; Sutin, Angelina; Terracciano, Antonio
Psychosomatic Medicine. 80(7):659-664, September 2018.
DOI: 10.1097/PSY.0000000000000663

FIGURE 1. Survival curves by subjective age categories in the MIDUS (A), the SES (B), and the HRS (C). Subjective age categories are based on the quartiles of the distribution of the subjective age discrepancy. The bottom 25% corresponds to individuals with a younger subjective age, and the top 25% refers to individuals with a relatively older subjective age. Curves are adjusted for demographic factors (age, sex, race, and education).

Stephan Y, Sutin AR, Terracciano A. Subjective Age and Mortality in Three Longitudinal Samples. Psychosom Med. 2018 Sep;80(7):659-664.

Wolters Kluwer Health | OvidSP | Copyright © 2018 by American Psychosomatic Society. Published by Lippincott Williams & Wilkins, Inc.

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

Age-Based Stereotypes: Silent Killer of Collaboration and Productivity

By Chae Blauth, Jack McDaniell, Craig Perrin, Paul B. Perrin, Ph.D.

Blauth C, McDaniell J, Perrin C & Perrin PB (2011). Aged-based stereotypes: silent killer of collaboration and productivity. Tampa, FL.: Active Global

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

Allen JO. Ageism as a Risk Factor for Chronic Disease. Gerontologist. 2016 Aug;56(4):610-4.

Ingrand I, Paccalin M, Lliu E, Gil R, Ingrand P. Positive perception of aging is a key predictor of quality-of-life in aging people. PLoS One. 2018 Oct 3;13(10):e0204044.

Schroyen S, Missotten P, Jerusalem G, Van den Akker M, Buntinx F, Adam S. Association between self-perception of aging, view of cancer and health of older patients in oncology: a one-year longitudinal study. BMC Cancer. 2017 Sep 2;17(1):614.

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

Chronische aandoeningen in de beroepsbevolking

Verwachtingseffect
Positief   Negatief

Verwachtingseffect en chronische aandoeningen

Verwachtingseffect, wat doen we daarmee?

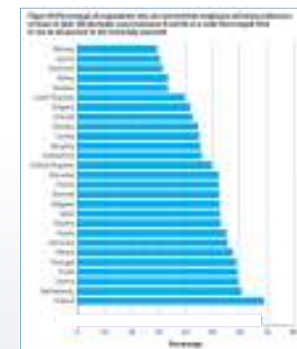
Allen JO. **Ageism** as a Risk Factor for **Chronic Disease**. *Gerontologist*. 2016 Aug;56(4):610-4.

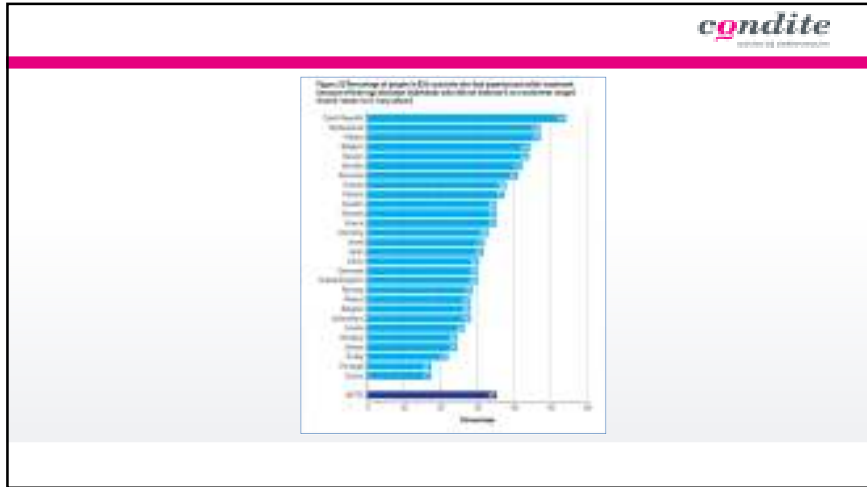
Ingrand I, Paccalin M, Liuu E, Gil R, Ingrand P. **Positive perception of aging** is a key predictor of quality-of-life in aging people. *PLoS One*. 2018 Oct 3;13(10):e0204044.

Schroyen S, Missotten P, Jerusalem G, Van den Akker M, Buntinx F, Adam S. Association between self-perception of **aging**, view of cancer and health of older patients in **oncology**: a one-year longitudinal study. *BMC Cancer*. 2017 Sep 2;17(1):614.

Lamont RA, Swift HJ, Abrams D. A review and meta-analysis of age-based stereotype threat: negative stereotypes, not facts, do the damage. *Psychol Aging*. 2015 Mar;30(1):180-93. doi: 10.1037/a0038586. Epub 2015 Jan 26. Review.

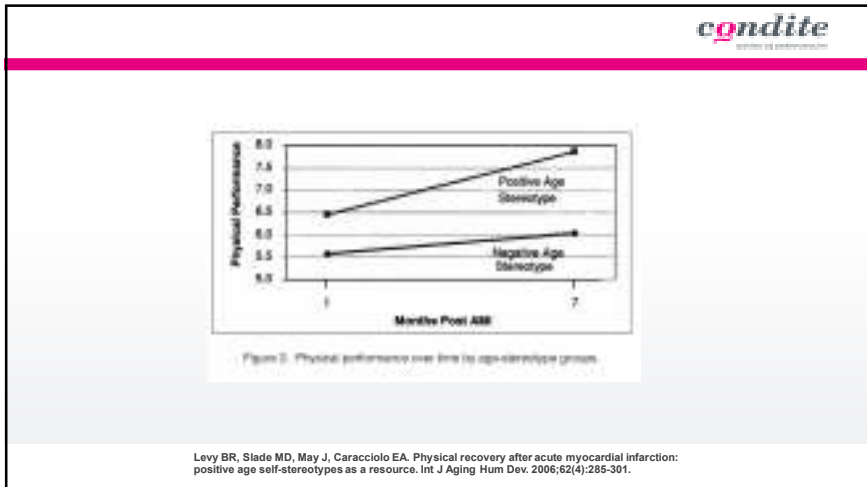
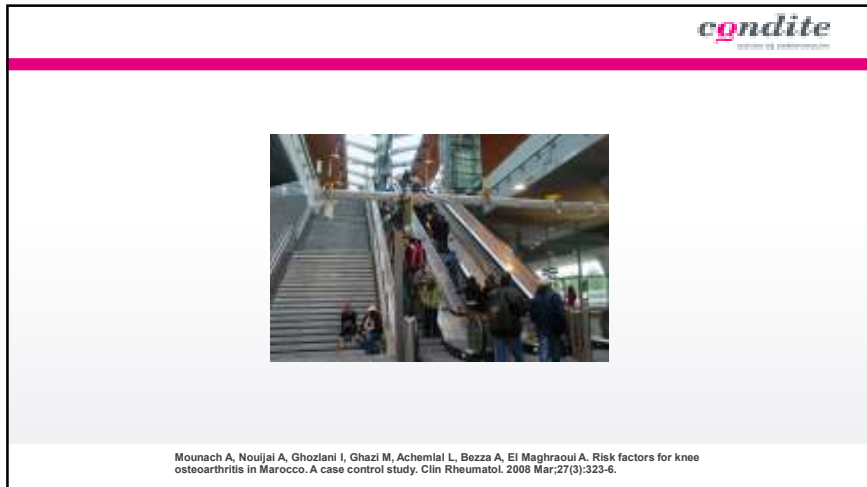

condite
CENTRE OF INTEGRATED DATA

Ageism - passieve veroudering → chronische aandoening

Allen JO. Ageism as a Risk Factor for Chronic Disease. *Gerontologist*. 2016 Aug;56(4):610-4.

condite
center of information

Psychology
Psychology 18 (2):428-436
Published online 17 November 2018 in Wiley InterScience (www.interscience.wiley.com). DOI: 10.1002/psp.1414

The influence of priming and pre-existing knowledge of chemotherapy-associated cognitive complaints on the reporting of such complaints in breast cancer patients

Sanna B. Schagen¹, Emy Diez² and Eric G.A.M. van Dorp¹
¹Treatment of Toxicity, Support and Quality of Life (TRUST) Group, Netherlands Cancer Institute, Amsterdam, The Netherlands
²Department of Communication Science, Faculty of Social Sciences (FOS), Groningen University, The Netherlands

Received 4 April 2018
Revised 12 July 2018; accepted 20 August 2018

Increased cognitive problems reporting after information about chemotherapy-related cognitive decline: The moderating role of stigma consciousness

W. Jacobs¹, S. Diez² and S.B. Schagen¹

Department of Communication and Information Science, FOS, Groningen University, The Netherlands; Department of Psychology, University of Groningen, Groningen, The Netherlands; Department of Psychology, University of Groningen, Groningen, The Netherlands; and Department of Psychology, University of Groningen, Groningen, The Netherlands

© 2018 The Authors. Well-accepted 11 November 2018

condite
center of information

Volume 24 Issue 882 | October 2018 | Wiley InterScience

DOI: 10.1002/psp.1414

PAPER

Testing a novel account of the dissociation between self-reported memory problems and memory performance in chemotherapy-treated breast cancer survivors

Live Patel¹, Shalindra Verma², Barbara Collins³, Aron Kinnick⁴,
Mar Reder⁵

Conclusions: Breast cancer survivors exhibit PM and BM deficits, which do not correlate with self-reported memory problems. Although unrelated to performance, memory complaints do not get so distressed, as they are closely associated with depression and fatigue and mood an important facet of the cancer experience.

condite
center of information

Het (blijven) ervaren van klachten wordt in belangrijke mate bepaald door de betekenis die aan deze klachten wordt gegeven

McKenna L, Handscomb L, Hoare DJ, Hall DA. A scientific cognitive-behavioral model of tinnitus: novel conceptualizations of tinnitus distress. *Front Neurol.* 2014 Oct 6;5:196. Review

condite
center of information

Bij sarcoïdose het lichamelijke activiteitsniveau vaak meer bepalend is voor de vermoeidheidsklachten, dan het ziekteproces. De overtuiging minder actief te moeten zijn omdat je ziek bent, leidt tot een laag activiteitsniveau. Dit heeft een slechtere conditie tot gevolg, waarmee de vermoeidheid toeneemt.

Saligan LN. The relationship between physical activity, functional performance and fatigue in sarcoidosis. *J Clin Nurs.* 2014 Aug;23(15-16):2376-8.

condite
CENTRUM VOOR DE BEROEPSBEVOLKING

Fresson M, Dardenne B, Meulemans T. Influence of diagnosis threat and illness cognitions on the cognitive performance of people with acquired brain injury. *Neuropsychol Rehabil.* 2018 Feb 27;1-18.

condite
CENTRUM VOOR DE BEROEPSBEVOLKING

Het (blijven) ervaren van klachten wordt in belangrijke mate bepaald door de betekenis die aan deze klachten wordt gegeven

Lackeman M, Leonhardt C. Health care professionals' attitudes and beliefs towards older back pain patients. Analysis of the assessment methods and research gaps. *Schmerz.* 2015 Aug;29(4):362-70.

Chou R, Deyo RA, Jarvik JG. Appropriate use of lumbar imaging for evaluation of low back pain. *Radiol Clin North Am.* 2012 Jul;50(4):569-85.

Taub CJ, Sturgeon JA, Johnson KA, Mackey SC, Darnall BD. Effects of a Pain Catastrophizing Induction on Sensory Testing in Women with Chronic Low Back Pain: A Pilot Study. *Pain Res Manag.* 2017;2017:7892494.

condite
CENTRUM VOOR DE BEROEPSBEVOLKING

Chronische aandoeningen in de beroepsbevolking

Verwachtingseffect
Positief   Negatief

Verwachtingseffect en chronische aandoeningen

Verwachtingseffect, wat doen we daarmee?

condite
CENTRUM VOOR DE BEROEPSBEVOLKING

Age-Based Stereotypes:

Behandel een ieder als een individu

Wees je er van bewust, in welke mate stereotypering jouw gezichtspunt bepaalt

Moedig anderen aan, stereotypering te verwerpen

Blauth C, McDaniel J, Perrin C & Perrin PB (2011). Aged-based stereotypes: silent killer of collaboration and productivity. Tampa, FL.: Active Global

condite
CENTRUM VOOR CHRONISCHE ZIEKTEN

Werkhervatting na uitval vanwege een chronische ziekte, is het **begin** van een proces

condite
CENTRUM VOOR CHRONISCHE ZIEKTEN

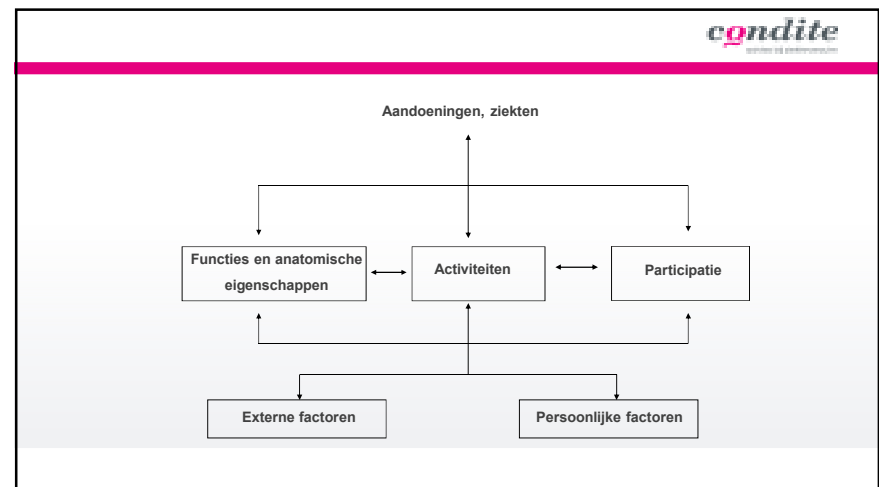
Doorwerken met een chronisch aandoening, een kwestie van het managen van verwachtingen!

condite
CENTRUM VOOR CHRONISCHE ZIEKTEN

Model ziektegevolgen

```

    graph LR
      A[ziekte] --> B[stoornis]
      B --> C[beperking]
      C --> D[handicap]
    
```


condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

	Uitvoering	Vermogen
Leren en toepassen van kennis		
Algemene taken en eisen		
Communicatie		
Mobiliteit		
Zelfverzorging		
Huishouden		
Tussenmenselijke interacties en relaties		
Belangrijke levensgebieden		
Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven		

Beschrijft wat iemand in zijn/haar bestaande omgeving doet

Beschrijft het niveau van functioneren dat iemand kan bereiken

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

Van ICIDH naar ICF: consequenties voor claimbeoordeling en kansen voor reïntegratie

Jan D. Pothoven

20 10 11 11 oktober 2010

condite
CENTRUM VOOR OUDEREN

Het denkbeeld een taak al dan niet te kunnen uitvoeren, is een belangrijke voorspeller van gedrag

Older adults are 'unable to learn?'

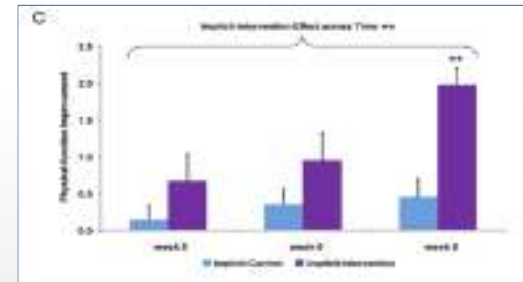
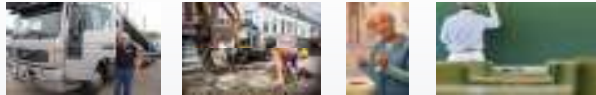
Older adults are 'unable to learn?'

Older adults are 'unable to learn?'

In ons leven internaliseert leeftijd stereotype bedreiging zich onbewust.

Het bestrijden van leeftijd stereotype bedreiging is effectiever, indien dit onbewust plaatsvindt: impliciet leeftijd stereotype interventie

Levy BR, Pilver C, Chung PH, Slade MD. Subliminal strengthening: Improving older individuals' physical function over time with an implicit-age-stereotype intervention. *Psychol Sci*. 2014 Dec;25(12):2127-35.

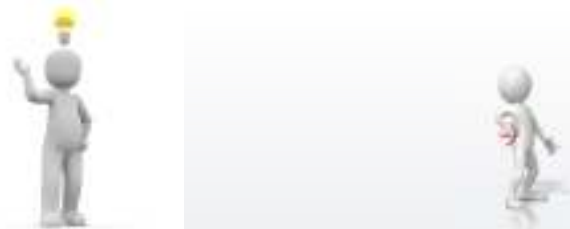
Jongen P.J, Ruimschoot R, Heerings M, Hussaarts A, Duyverman L, van der Zande A, Valkenburg-Visiers J, Wolper H, van Droffelaar M, Lemmens W, Donders R, Vissar LH. Improved self-efficacy in persons with relapsing remitting multiple sclerosis after an intensive social cognitive wellness program with participation of support partners: a 6-months observational study. *Health Qual Life Outcomes*. 2014 Mar 19;12:40.

Kronström K, Karlsson H, Nabi H, Oksanen T, Salo P, Sjösten N, Virtanen M, Pentti J, Kivimäki M, Vahtera J. Optimism and pessimism as predictors of work disability with a diagnosis of depression: a prospective cohort study of onset and recovery. *J Affect Disord*. 2011 Apr;130(1-2):294-9.

Rief W, Shedden-Mora MC, Laferton JA, Auer C, Petrie KJ, Salzmann S, Schedlowski M, Moosdorf R. Preoperative optimization of patient expectations improves long-term outcome in heart surgery patients: results of the randomized controlled PSY-HEART trial. *BMC Med*. 2017 Jan 10;15(1):4.

Verwachting is het meest voorspellend wat betreft beloop herstel. Veel meer dan ernst pijnklachten en beperkingen

Jones GT, Johnson RE, Wiles NJ, Chaddock C, Potter RG, Roberts C, Symmons DP, Macfarlane GJ. Predicting persistent disabling low back pain in general practice: a prospective cohort study. Br J Gen Pract. 2006 May;56(526):334-41

Zelf effectiviteit is meer bepalend voor een succesvolle werkhervatting, dan de vastgestelde beperkingen

**JE ZORGEN MAKEN
IS
DE VERKEERDE KANT
OP FANTASEREN**

Loeije

Aben L, Ponds RW, Heijnenbroek-Kal MH, Visser MM, Busschbach JJ, Ribbers GM. Memory complaints in chronic stroke patients are predicted by memory self-efficacy rather than memory capacity. Cerebrovasc Dis. 2011;31(6):566-72.

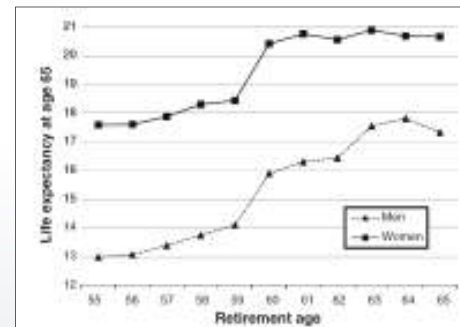

Fig. 1 Life expectancy at age 65 by retirement age and sex.

Kühntopf S, Tivig T. Early retirement and mortality in Germany. Eur J Epidemiol. 2012 Feb;27(2):85-9.

Toenaderingsdoel: het hervatten van functioneren vormt de voorwaarde om het probleem op te lossen

Wells M, Williams B, Firnigl D, Lang H, Coyle J, Kroll T, MacGillivray S. Supporting 'work-related goals' rather than 'return to work' after cancer? A systematic review and meta-synthesis of 25 qualitative studies. *Psychooncology*. 2013 Jun;22(6):1208-19.